

JOSEP BAROY, UN METGE HUMANISTA DEL MARESME EN EL SEGLE XIX

Pere VALLRIBERA i PUIG

El nostre país ha donat sempre figures que han treballat amb correcció i que han adquirit una categoria científica de bon nivell, però que no han arribat a ser tan conegudes com es mereixien per la seva personalitat. Potser moltes vegades s'ha menystingut el metge que ha estudiat i ha treballat en ambients més o menys allunyats de les nostres capitals. I, penso, s'han perdut així una bona sèrie de figures que han passat ben aviat a ser injustament oblidades.

Aquest és el cas de Josep BAROY, un metge amb exercici durant molts anys en El Masnou i que ens ha deixat una obra mèdica, filosòfica i humanística que val la pena de considerar.

Josép BAROY nasqué a Olost -Santa Maria d'Olost en aquella època- el 16 de setembre de 1807, en el si d'una família treballadora formada pel seu pare, paraire, i Maria Bardolet, tots dos de famílies antigues d'Olost. Com a nota curiosa consignarem que el seu pare era fill de Josep Aguilar i Baroy i de Maria Erra, però adoptà per sempre el seu segon cognom. Només en la partida de naixement del seu fill hi consta aquesta circumstància, però el fill fou, doncs, ja batejat amb el primer cognom de Baroy. Aquest era un costum no massa infreqüent, sobretot en casos de casament d'una pubilla amb un fadrístern.

Josép BAROY estudià a Barcelona, on seguí dos anys de Filosofia i un de Física Experimental des de novembre de 1823 a juny de 1825. L'any següent, als 19 anys d'edat, es matricula al primer curs de Cirurgia Mèdica al Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona, on segueix els estudis fins l'any 1832, en el que obté el grau de Batxiller en Medicina i Cirurgia. Ben aviat adquireix el títol de Doctor, el 1833, essent apadrinat per Joan Baptista FOIX I GUAL, catedràtic de Terapèutica General, Matèria mèdica i Art de receptor (1). Aquest mateix any ingressa a la "Sociedad Médica de Socorros Mutuos", de la delegació catalana de la qual en fou soci fundador (2). Fou també metge militar en els primers anys de la seva carrera: consta com "alumno" a una expedició de 10.000 homes enviats a Mallorca en un moment en què hi havia el temor que fos atacada (3). Ben aviat, però, el trobem establert al Masnou.

Home inquiet i estudiós, ja el 1836 envia a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona una extensa i important comunicació sobre el tractament de les

metrorràgies i les metro-peritonitis per retenció placentària (4). El problema era greu a l'època i BAROY en fa un estudi molt complet defensant l'ús a altes dosis de l'ergotina -el *secale cornutum* en terminologia de l'època-. Sobre aquest mateix tema escriurà posteriorment altres treballs. Sorpren en la seva comunicació la maduresa en l'observació i la decisió terapèutica en un metge tan jove. I, sobretot, l'ús d'un lèxic i un estil literari de gran alçada. BAROY es declara hipocràtic: quan pren una decisió diu "Hipócrates me trazaba el camino". Es partidari de desistir de tractaments que poden ser perillosos: "Siempre he preferido que sea la violencia de la enfermedad y no el método curativo quien concluya con la vida de los pacientes". Però, com veiem, manté un tractament amb dosis fortes d'ergotina, conscient de seguir una praxi correcta.

BAROY continua treballant i enviant comunicacions a la Reial Acadèmia de Medicina, de les que consignarem dos treballs importants:

Ensayo sobre la curación de la fistula lingual por medio de cauterización (5), lliurada a l'Acadèmia durant el curs de 1840.

Descripción de la epidemia de cólera morbo asiático que se padeció en Masnou en 1854, arreglada al interrogatorio formulado por la Academia de Medicina i Cirugía de Barcelona (6).

BAROY fou també autor d'altres treballs clínics -noves comunicacions sobre el tractament amb ergotina- i també humanístics i d'erudició -necessitat de la Filosofia per l'estudi de la Medicina- (7).

En aquesta comunicació, però, em limitaré a fer uns comentaris sobre la seva obra humanística, que centraré en un treball presentat a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona amb el títol de *Memoria sobre la utilidad de la lengua latina en la Medicina práctica* (8). La signa al Masnou, el 25 de març de 1844 com a "Socio Coresponsal de la Nacional Academia de Medicina y Cirujía de Barcelona" i de la "Sociedad Médica de Emulación de la misma Ciudad".

Al llarg del treball s'han de destacar dues idees predominants:

1. La defensa de l'idioma llatí com a eina de treball pels metges
2. La idea de la necessitat d'estudiar la Història de la Medicina durant els estudis mèdics.

Les seves primeres paraules ja són ben significatives:

"Hubo un tiempo en que un Médico establecido en cualquier punto del globo podía con facilidad estar al corriente de todos los adelantos científicos de su época, mientras poseyese con alguna perfección un solo idioma: tal era la lengua

latina que propagada en siglos remotos por las conquistas de los antiguos Romanos y protegida después por el influjo del clero cristiano en la instrucción pública, llegó á ser el idioma convenido de los sabios".

Així, ens diu que era l'idioma usat exclusivament en l'ensenyament de totes les ciències i en el que s'escriuen totes les obres clàssiques de totes les facultats. Era també l'idioma universal de les discussions científiques.

Fa un incís per comparar la llengua llatina amb la francesa, de gran importància a l'època en què escriu, en consonància amb el relleu adquirit per la Medicina a França. Reconeix aquest auge del francès adduint unes paraules del "sabio profesor FOIX I GUAL", que, recordem, fou el padrí del seu doctorat (9). Per la seva part proclama:

"La lengua latina es a la Medicina antigua lo que la lengua francesa es a la Medicina actual".

Explica la importància del llatí en tota la història de la Medicina. El llatí fou, des de l'Edat Mitjana fins a les acaballes del segle XVIII, l'idioma emprat en nou de cada deu obres mèdiques publicades. Moltes d'aquestes obres clàssiques són, quan BAROY escriu, dignes de ser consultades. Moltes d'elles són inspirades pel geni d'Hipòcrates, citant per demostrar-ho les figures de Sydenham, Baglivi, Frank i, d'entre nosaltres, Vallès, Mercado, Piquer. El llatí, doncs, permetria al metge pràctic "consultar desde el retiro de su gabinete, a los médicos más célebres de la antigüedad", però aquest preciós recurs està privat a qui no cultivava la llengua llatina.

Aplica aquests arguments per destacar la importància de l'estudi de la Història de la Medicina:

"Sin cultivar con algun esmero la lengua latina serán siempre incompletos los estudios históricos de nuestra facultad".

I insisteix en la necessitat de que el metge modern conegui la història del seu art, no com objecte només d'adorn, sinó d'una immensa utilitat, "capaz de suplir en cierto modo la experiencia y tino práctico que á todos nos falta cuando jóvenes". Però, diu, no existeixen traduccions -o n'hi ha molt poques- dels llibres clàssics, degut a que en temps anteriors no hi havia motiu per traduir-les, en ser escrites en un idioma comú a tots els metges d'Europa.

Expressa la seva satisfacció pel fet que a l'època s'haguessin establert càtedres d'Història en les nostres escoles i de que haguessin sortit a la llum les primeres obres històriques de la nostra Medicina pàtria.

Fa a continuació un erudit resum de les nombroses teories, inclús contradictòries entre elles, sorgides al llarg del temps -"desde Galeno hasta nuestros días"- . Això, pensa, ocasiona que en molts moments hagi existit un marcat escepticisme entre els metges, en comprovar un seguit de teories successives: parla de la teoria dels humors, del solidisme, dels sistemes mecànics, físics i químics, del vitalisme dels moderns, de l'animisme d'Stahl, de la teoria de l'excitabilitat de Brown, de la doctrina fisiològica de Broussais, de l'homeopatia, etc. Aquesta llarga sèrie de teories són origen, segons BAROY, de dubtes i sobretot d'escepticisme referent a les doctrines dominants a cada època. I tot va en contra, diu, "de la unidad invariable de la ciencia".

Al final de tot això, però, es considera satisfet perquè s'ha tornat al camí de l'observació i de l'experiència que considera ja traçat per Hipòcrates "del que [la Medicina] nunca debiera haberse separado". Així, assegura que la Medicina Espanyola és hipocràtica per excel·lència, fent-ne una defensa abrindada. I acaba dient:

"Y cuando el espíritu del siglo hace renacer en nuestros días la Medicina hipocrática, cuando las revoluciones sistemáticas no han podido alterar el caracter eminentemente hipocrático de nuestra Medicina Española, ¿de cuánta utilidad no ha de ser el cultivar el idioma latino en que han escrito sus exposiciones y comentarios sinó todos, al menos la parte más numerosa y más notable de Autores que han tratado de ilustrar y hacer comunes las inmortales obras del Padre de la Medicina?

Fa una defensa del costum d'escriure en llatí les receptes:

"Como un resto precioso de aquellos tiempos en que la lengua latina era el idioma universal de los sabios, conservamos todavía aquella costumbre que con la sanción de los siglos ha recibido fuerza de ley".

I acaba dient:

"No será, no, perdido para la ciencia el tiempo que empleemos en cultivar la lengua latina. Enhorabuena que la mayor parte del tiempo que consagramos al estudio, lo invirtamos en adquirir ideas fijas sobre los infinitos puntos controvertibles de la ciencia y en mantenernos al nivel de los adelantos de nuestra época; pero sacrifiquemos al menos algunos momentos en obsequio del idioma que nuestros mayores emplearon exclusivamente en todos los actos científicos. La lectura diaria y bien meditada de unas pocas páginas de cualquiera de los clásicos, basta para conservar y aún perfeccionar nuestros conocimientos en aquella lengua, cuya posesión no solo debe hacer más provechosos nuestros estudios históricos, sinó que nos proporciona el grato placer de ilustrarnos en la práctica con el dictamen de los Médicos más célebres de la antigüedad".

M'ha semblat interessant de fer aquests comentaris d'un metge humanista de la primera meitat del segle passat. Sobretot tenint en compte el fet que Josep BAROY escrivia aquesta defensa de la llengua llatina i la seva relació amb l'estudi de la Història de la Medicina, uns quaranta anys abans que LETAMENDI parlés de la necessitat científica del cultiu de les llengües, dels idiomes aconsellables al metge i fins i tot d'un pla d'educació mèdico-lingüística proposat per ell mateix, o que GINE I PARTAGAS impartís a la nostra Facultat els primers anys del seu curs d'Història de la Medicina.

NOTES

- 1.Arxiu General Històric i Universitari. Universitat de Barcelona. Expedient acadèmic.
- 2.MASSONS, José M^a. Historia de la Sanidad Militar Española, Ediciones Pomares-Corredor, Barcelona 1994, Tomo IV, pàg. 228.
- 3.MASSONS, Op. cit., Tomo I, pàg. 381.
- 4.Ardu de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya (A.R.A.M.C.), Memòries manuscrites, Vol. V, núm. 18.
- 5.Actas Inaugurales de la Real Academia de Medicina de Barcelona, 1836-1856. Acta de la Sesión pública Inaugural de La Academia de Medicina i Cirugía de Barcelona, 1841.
- 6.Acta de la Sesion pública Inaugural que el 2 de Enero de 1856 celebró la Academia de Medicina y Cirugía de Barcelona. Publícase por acuerdo de la misma Corporación. Barcelona, Imprenta y Librería Politécnica de Tomás Gorchs, 1856, pàg. 56.
- 7.CALBET I CAMARASA, Josep M.; CORBELLÀ I CORBELLÀ, Jacint. Diccionari Biogràfic de Metges catalans, 3 vols., Fundació Salvador Vives Casajuana - Seminari Pere Mata, Universitat de Barcelona, Primer volum, A-E, Barcelona 1981, pàg. 66.
- 8.A.R.A.M.C., Memòries manuscrites, Vol. VII, núm. 15.
- 9.Recul textualment unes paraules del pròleg del llibre de FOIX I GUAL, Curso de Materia Médica sobre "la íntima persuasión en que estoy, de cuan necesaria es al Facultativo de la ciencia de curar la lengua francesa, y que no podrá ser medianamente instruido si no la entiende ó absolutamente la ignora".